

Anul: 2005

Cod RAN: 63063.01

Perioade: Preistorie, Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Hallstatt, Epoca romană timpurie, Epoca romană târzie, Epoca medievală timpurie, Evul Mediu

Tipuri sit: locuire, structură de cult/religioasă, amenajare/construcție

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Neatribuit

Autori: Sergiu Haimovici

Instituții: Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași

Raport

Ameliorarea rasială a animalelor domestice evaluată prin specia taurine (bos taurus), făcută de către romani, după venirea lor în antichitate, în actuala Dobrogea

Se știe că domesticirea multor specii de animale, printre care și cea a bovinelor, a fost executată în prima parte a holocenului, probabil în zona Semilunei roditoare. Prin mișcările unor populații umane, la începutul neoliticului, specia sus citată, de acum domesticită a ajuns și în regiunea Dobrogea, cam la paralela 45° și meridianul 28°, zona în care mai exista atunci, oarecum abundent, chiar și strămoșul acesteia - Bos primigenius (bourul). Între neolitic și La Tène, talia lui Bos taurus, exprimată prin înălțimea la greabăn, printr-un proces descrescendo a coborât mereu (mai accelerat în Bronz și Hallstatt); astfel, geto-dacii dar și sciții aveau indivizii acestei specii destul de mărunți și cu dimorfism sexual puțin perceptibil. În prima decadă a mileniului I p.Chr., acvilele imperiale romane s-au întins și asupra Dobrogei, aducând cu ele o civilizație mai înaintată și mai prosperă, printre altele și animale ameliorate.

Este cunoscut faptul că fenomenul denumit ameliorare rasială, sens strict, a apărut foarte târziu în Europa (poate cu excepția calului), mai întâi oarecum empiric, mai ales în Anglia, Olanda și chiar Danemarca, cam prin sec. XVII și XVIII și abia mai târziu, în sec. XIX, s-au pus într-adevar bazele științifice ale acesteia, încât la începutul celei de-a șasea decadă a sec., Darwin a putut - considerând și date rezultate din ameliorare - să publice bine cunoscuta sa carte, ce stă la bazele evoluționismului lumii vii.

Trebuie însă să constatăm că, încă din antichitate, probleme de ameliorare rasială și chiar executarea ei concretă, au fost folosite pe deplin mai ales de către romani, cu toate că această știință nu a fost cu totul circumscrisă și recunoscută. Astfel Epicarnus din Grecia Mare (născut în 540 a.Chr.) a scris un fel de manual cu privire la medicina veterinară și igiena animalelor de fermă. Herodot, Xenofon, Aristotel studiază și ei unele reguli raționale de creștere a animalelor; excelează însă romanii cu unii scriitori ca Vergilius, dar mai ales cu așa zișii agronomi ca Porcius Cato (cel Bătrân), Columella și Varro (116-27 a.Chr.), ce aduc prin scrierile lor date de apreciat cu privire la creșterea și ameliorarea animalelor.

Este meritul arheozoologiei, prin studiul ei privind resturile animaliere descoperite de către arheologi, să evidențieze foarte concret faptul că romanii au reușit să facă o bună ameliorare a animalelor domestice (în ceea ce privește acum Bos taurus) și că prin ei, acolo unde s-a instituit tipul de viață romană, această ameliorare a reușit prin două căi: direct, aducând indivizi gata ameliorați, sau oarecum indirect, importând din Italia masculi (tauri) de prășila, ce au putut, în timp, să schimbe în bine caracteristicile bovinelor din diferitele provincii ale imperiului. Pentru Europa Occidentală și în partea ei centrală (în acea zona unde Roma republicană și apoi imperială și-a întins acvilele sale și a romanizat autohtonii), o sinteză făcută de Audoin Rouzeau este cu totul definitorie². Pe teritoriul României acest lucru a fost bine arătat deocamdată pe un studiu asupra unui material arheozoologic din așezarea de la Stolniceni – Vâlcea³.

Noi ne referim în această lucrare doar la specia Bos taurus, întrucât există două cauze care au făcut posibilă mai ușor evidențierea unei ameliorări a respectivei specii în Dobrogea, în perioada romană clasică,

din sec. I-III p.Chr, dar ca urme ale acestora, bine definite și pe material arheozoologic din epoca romană târzie, sec. IV-VI p.Chr. Mai întâi datorită faptului că în respectivele situri, *Bos taurus* este cel mai bine reprezentat, având frecvența cea mai înaltă, printre mamiferele domestice găsite în material arheozoologic (ca de altfel în cele mai multe așezări cercetate în România din cadrul culturilor și epocilor preistorice și istorice), iar pe de altă parte pentru ca specia este de talie mare și astfel, atât liniar, dar și ca volum (masa) o creștere oarecare prin ameliorare se poate pune mai ușor în evidență, alungindu-se și îngroșându-se aproape toate segmentele osoase ale unui individ, fapt ce poate fi constatat atât morfoscopic cât și biometric. Trebuie să mai amintim că o creștere liniară ce se măsoară în n1, dar volumul căruia aceasta îi corespunde se mărește la n3, încât individul crește foarte mult în greutate, dând o masă de „carne”, care se exprimă pe de o parte, prin sacrificare, în material de tip alimentar, dar totodată, pe de altă parte, în timpul vieții, ca putere de „motor” animal pentru varii necesități umane. Menționăm că bovinele sunt (prin sexul femel) și producătoare de lapte, dar materialul osteologic nu poate aduce date directe cu privire și la mărirea cantității de lapte per capita prin ameliorare; totuși este logic ca și acest fenomen să aibă loc.

Având în vedere cele specificate mai sus, vom trece acum să exemplificăm pe material osos din șapte situri dobrogene, șase așezări și o necropolă, în mod concret prin măsurători (exprimate toate în mm), că au existat în cadrul materialelor arheozoologice și resturi osoase de *Bos taurus*, ce au aparținut unor indivizi asupra cărora s-a executat o ameliorare rasială (așa cum am arătat, direct sau indirect).

În cadrul tabelelor cu măsurători, ne vom referi la resturile osoase ce au atins maximum variației, sau sunt aproape de aceasta, de la diverse segmente osoase, maximum care apare de altfel foarte înalt, fiind chiar aproape de minimum variației pentru aceleași segmente osoase ale bourului (*Bos primigenius*), strămoșul bovinelor domestice (*Bos taurus*) și care era evident mai mare și mai masiv chiar decât rasele actuale de bovine ameliorate pe criterii cu totul științifice.

1. Așezarea de la Telița Amza, sec. II-III⁴
2. Așezarea de la Telița Amza, sec. IV⁵
3. Așezarea de la Dinogeția (Garvăn), sec. IV⁶. Autorul arată mai mult în text decât scriptic că existau pe lângă resturi osoase de talie mică și gracilă și altele provenite de la indivizi mari și masivi, ameliorați.
4. Așezarea de la Histria, nivel de sec. VI⁷
5. Așezarea de la Halmirys (Murighiol), sec. VI⁸
6. Așezarea de la Capidava, sec. VI⁹
7. Necropola de la Histria sector Basilica, sec III-VII¹⁰

Mormintele din necropolă au avut depuse ca ofrandă și porțiuni de la indivizi de taurine sau bovine (*Bos taurus*), ce au fost deshumate sub formă de resturi osoase, unele dintre ele putând fi măsurate. Se constată de către autoare că „resturile bovinelor se dovedesc a fi animale robuste”. Cunoscând lungimea unor oase întregi, s-au calculat acum, de către noi, taliile unor indivizi.

Se constată deci, în toate siturile, existența unor indivizi de talie înaltă iar unii dintre ei sunt chiar masivi.

Menționăm, de asemenea, că Alexandra Bolomey a fost prima, în zona noastră, care a emis ipoteza că ar fi existat în sec. respective și indivizi ameliorați aduși de către romani.

Trebuie deci să conchidem că romanii au venit în Dobrogea de atunci, fie cu indivizi deja ameliorați, fie doar cu tauri de prăsilă, de talie mare. Totodată este însă evident că pe lângă aceste bovine (*Bos taurus*) ameliorate rasial se găseau și indivizi ai respectivei specii de tip neameliorat, ce aparțineau autohtonilor, de talie mai joasă și desigur cu o productivitate mai scăzută sub toate aspectele. Cu cât ne apropiem de mileniul al doilea, aceste bovine de tip ameliorat sunt din ce în ce mai puține ca frecvență, ele dispărând cu totul, încă înainte ca bizantinii, la trecerea dintre milenii, să reocupe provincia Dobrogea.

Note

- 1. S. Haimovici, Creșterea animalelor la Geto-Daci (sec. IV. i.e.n. - sec I. e.n.) din Moldova și Muntenia, Thraco-Dacica 8, 1987, p. 144-153.
2. Françoise Audoin Rozeau, La taille du boeuf domestique en Europe de l'antiquité aux temps moderne, Fiches d'osteologie animale pour l'archeologie serie B: Mammiferes, 2, APDCA, Juan - les - Pines, 1987, p. 9-40.
3. Șt. M.Udrescu, Așezarea civilă romană de la Stolniceni; unele date despre influența romană asupra creșterii animalelor în Dacia. Studiu arheozoologic, RMM 9-10, 1979, p. 104-108.
4. S. Haimovici, Studiul arheozoologic al "resturilor din două nivele aparținând sec. II-III și IV p.Chr. în situl autohton de la Telița Amza (nordul Dobrogei), Peuce 14, 2003, p. 487-510.
5. Ibidem.
6. S. Haimovici, Studiul arheozoologic al resturilor de la Dinogeția (Garvăn) aparținând epocii romane târzii, Peuce 10, 1991, p. 357.
7. S. Haimovici, in print, Studiul arheozoologic al unor resturi faunistice descoperite în nivelul aparținând sec.VI p.Chr. al cetății Histria.
8. S. Haimovici, in print, Studiul materialului arheozoologic provenind din situl bizantin (sec VI-lea) de la cetatea Halmyris (Murighiol).
9. S. Haimovici, L. Cărpuş, C. Cărpuş, in print, Studiul arheozoologic al unui lot de faună provenit din situl bizantin de la Capidava, sec. IV-VI p. Chr.
10. Alexandra Bolomey, Materiale paleofaunistice de la Histria, SCA 2, 2, 1965, p. 179-189.

Informații suplimentare online

[Raportul 3348 din cronica.cimec.ro](http://raportul3348.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
